

LÁNYI Gábor¹:

A Károli Gáspár Református Egyetem megalapításának története²

Abstract. *The History of the Foundation of Károli Gáspár Reformed University*

Plans to found a Hungarian Reformed university in Transylvania were conceived during the reigns of princes Gábor Bethlen (1622) and Ákos Barcsai (1658, then at the initiative of János Apáczai Csere), but unfortunately external circumstances prevented the establishment of such a university. At the end of the 18th century, the idea was raised again in Pest (József Vay, 1796). However, the circumstances made it only possible to establish a joint Evangelical-Reformed theological faculty (Pál Török, Theological Academy of Pest, 1855). In 1993, under the more favourable conditions of the regime change, the longed-for university could be founded, with the merger of the Theological Academy and the Teachers' College of Nagykőrös and the establishment of a faculty of humanities in Budapest. Our study presents the circumstances, processes, debates, and key personalities behind the founding of the university 30 years ago.

---

¹ A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara Egyháztörténeti Tanszékének habilitált egyetemi docense; e-mail: lanyi.gabor@kre.hu.

² A tanulmány az alábbi ismeretterjesztő cikk módosított és lábjegyzetbeli hivatkozásokkal ellátott tudományos igényű változata: KISS Réka – LÁNYI Gábor (2023): A Károli Gáspár Református Egyetem alapítása és szellemi előzményei, In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Károli Gáspár Református Egyetem 1993–2023, 30 év a református felsőoktatás szolgálatában*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem. 157–183.

Keywords: Theological Academy of Pest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Bishop Loránt Hegedűs, Christian higher education, history of the Reformed Church in Hungary

Protestáns egyetemalapítási kísérletek a múltban

Magyar református egyetem létrehozásának tervei először a 17. századi Erdélyi Fejedelemség területén fogalmazódhattak meg. 1622-ben Bethlen Gábor kezdeményezésére az erdélyi országgyűlés kimondta, hogy a két évvel korábban alapított gyulafehérvári kollégiumot *academicum collegium*má, egyetemmé kívánja fejleszteni. A nagy ívű terv azonban nem valósulhatott meg, mivel Bethlen több utódja, főképpen I. Rákóczi György fejedelem, egy központi egyetem helyett inkább több kollégium párhuzamos fejlesztésébe fogott bele. Ennek fontos eredménye az lett, hogy Gyulafehérvár mellett Sárospatak és Nagyvárád is – ugyan nem egyetemi, de – kiemelkedő kollégiumi központtá válhatott.³

Az egyetemalapítás gondolatát Erdélyben Apáczai Csere János vetette fel újra 1658-ban, Barscai Ákos fejedelemhez intézett indítványában. Az elképzelésből egy olyan modern egyetem képe körvonalazódik számunkra, amely jól ötvözi a kortárs nyugati univerzitások példáját és a hazai viszonyok realitását. Igazi, európai értelemben vett egyetem létrehozása volt a szándék, négy fakultással (teológia, szabadbölcselet, orvostudomány, jog), tudományos fokozat adásának jogával, élén a professzorok szenátusának évente választott rektorával. Könyvtár, nyomda, botanikus kert, sőt menza is szerepelt Apáczai tervében, mint ahogyan az is, hogy a külföldiek helyett élvezzenek előnyt a hazai professzorok, sőt, hogy a végzett jobbágyszármazású hallgatók a diploma mellé nemesi oklevelet is kapjanak. Indítványának benyújtása után egy évvel a 34 esztendő Apáczai tüdőbajban elhunyt, Erdélyre is zűrzavaros és nehéz idők jöttek.⁴

---

³ SZÖGI László (1996): A magyar felsőoktatás kezdetei 2., In: *A Természet Világa*. 127. <https://www.kfki.hu/~cheminfo/hun/olvaso/histchem/legenda/egyetem/felso2.html> (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 16.).

⁴ SZÖGI László (1995): A magyar felsőoktatás a középkori kezdetektől a nagyszombati egyetem Budára költözéséig, In: Szögi László (szerk.): *Régi magyar egyetemek emlékezete*. Budapest, ELTE Könyvtár és Levéltár, <https://www.mek.oszk.hu/01800/01882/01882.htm#3> (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 16.).

A magyar református egyetem alapítása más időben és helyen kerülhetett újra előtérbe, mégpedig másfél évszázad múlva, az először kereskedelmi és gazdasági, majd kulturális és szellemi téren rohamosan fejlődő és fokozatosan az ország politikai központjává váló Pesten. 1769-ben Mária Terézia orvostudományi kar hozzáadásával európai értelemben is egyetemi rangra emelte a jezsuita alapítású Nagyszombati Egyetemet, amely II. József felvilágosult valláspolitikája következtében 1784-ben Pestre helyezte át székhelyét, és bár végig katolikus szellemi vezetés alatt maradt, a felekezeti hovatartozás figyelmen kívül hagyásával kezdett el felvenni hallgatókat, foglalkoztatni tanárokat. A II. Lipót halála utáni restaurációs időszakban azonban a nem római katolikus tanárokat elbocsátották, sőt 1796-ban annak is híre ment, hogy Esztergomba költöztetik át az egyetemet, ahol, még ha meg is maradhattak volna a protestánsok az egyetem hallgatóinak, felekezetüknek megfelelő lelkigondozásukat nem lehetett volna biztosítani. Mivel már II. József is rendeletileg meghatározott bölcséleti vagy jogi végzettséghez kötötte az állami hivatalok betöltését, protestáns körökben felmerült az aggodalom, hogy bár a Türelmi Rendelet megnyitotta a protestánsok előtt a kaput magasabb állami hivatalok betöltésére, most ez mégis újra bezárulhat, hogyha ifjaik a rendeletben előírt végzettség megszerzéséért nem lesznek hajlandóak a hercegprímási városban tanulni, vagy esetleg tanulmányaik folyamán áttérítik őket.⁵

A megoldást egy saját protestáns, sőt görögkeletiekkel közös, pesti egyetem létrehozásában találták meg, amelynek „Projectum”-át Vay József helytartósági tanácsos, a Tiszáninneni Református Egyházkerület főgondnoka dolgozta ki 1796-ban.⁶ A terv érdekes módon kapcsolódott össze a szabadkőművességnek a Magyar Tudós Társaság megalapítására tett szándékaival, illetve egyértelműen beleilleszkedett a Türelmi Rendelet utáni, a protestáns felekezetek között szervezeti uniót megvalósítani kívánó optimista hangulatba, amely uniónak szimbolikus előképe lett volna a közös alapítású és fenntartású egyetem. Vay reménye szerint épületet a kincstártól tudnak majd szerezni, de mivel további állami támogatásra nem számíhattak, ezért a fenntartást az alapító három felekezet egyháztagjaira kivetett csekély összegű járulékból finanszírozták volna. Az ügyet főleg a reformátusok tették magukévá, ugyanakkor a forradalmi Franciaországgal kiteljesedő háború

---

⁵ CSEKEY Sándor (2005): Az alapítás kora (1855–1870), In: Ladányi Sándor (szerk.): *A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karjának története 1855–2005*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar. 17–49. 21.

⁶ VAY József: *Primae Linæ Projecta*. Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára (RL), A/1a, 6. kötet, 1796–1914, 48–56.

anyagi terhei, a görögkeletiek húzódozása, és végül az, hogy a pesti egyetem Esztergomba költöztetése végül lekerült a napirendről, okafogyottá tette a protestáns egyetem 18. század végi pesti megalapítását, de annak vágyát nem feledtette el.

A reformkorban ismételten a két protestáns egyház közötti uniós elképzelések mentén került újra elő egy közös református–evangélikus teológiai főiskola pesti megalapításának terve, amely Kossuth Lajos népszerűsítő médiatevékenysége révén országos jelentőségű, felekezeten átívelő nemzeti ügyévé vált az 1839-től a forradalomig terjedő időszakban. A forradalom és szabadságharc leverése utáni, újra megkülönböztetett kihívásokkal terhes időszak sem tántorította el a reformátusokat, főképpen a pesti egyházat és annak lelkipásztorát, Török Pált, hogy megvalósítsák az immáron másfél évtizede tervezett Pesti Teológiai Akadémia – a Károli Gáspár Református Egyetem jogelődje – megnyitását 1855. október 10-én.⁷ Az alapítást nem kevés vita övezte, hiszen a Dunamelléki Református Egyházkerületnek már volt 1836-tól főiskolai rangot kapott lelkész-képző intézménye Kecskeméten. Török Pál és társai azonban felismerték, hogy a magyar reformátusság hosszú távú stratégiai érdeke az, hogy teológiát hívjon életre az ország fővárosává növekedő Pest-Budán. Kecskemét és Pest egy ideig egymással párhuzamosan végezte a lelkészek képzését, majd miután Török Pált az egyházkerület püspökévé választották, 1862-től Pestet lelkész-, Kecskemétet jogász-, Nagykovácsot pedig tanítóképző intézményként határozta meg a dunamelléki egyházkerület közgyűlése – amelynek hármas tagolásában már felismerhető a későbbi Károli Gáspár Református Egyetem kezdeti kari struktúrája is. Tíz éven keresztül a Bányai Evangélikus Egyházkerület is szerepet vállalt a pesti teológia fenntartásában, így az – 1865-ig reformkori megálmodóinak szándéka szerint – közös protestáns intézményként működhetett. A további együttműködést nem a két testvéregyház valamilyen konfliktusa, hanem az evangélikus egyházon belüli etnikai feszültségek és anyagi gondok hiúsították meg végül.⁸

Kecskemét sem feledhette azonban a református felsőoktatásban vitt egykori meghatározó szerepét. Egy, a Bach-korszakhoz hasonlóan nehéz és kihívásokkal teli időszakban, 1947-ben a Kecskeméti Református Egyházkerület presbitériuma javaslatot tett a budapesti teológia és a kecskeméti jogakadémia összevonásával egy református egyetem létrehozására. A régi-új elképzelés a Vay-féle és a reformkori *universitas*-terveknél is hamarabb hiúsult meg; a kiépülő kommunista diktatúra árnyékában minden történelmi

---

⁷ CSEKEY (2005), 33.

⁸ I. m. 36.

realitást nélkülözött: 1949-ben kormányrendelet mondta ki a kecskeméti jogakadémia megszüntetését, míg a nagykőrösi tanítóképzőt már egy évvel korábban államosították. Az 1950. évi 23. számú törvényerejű rendelet foganatosította a hittudományi karok egyetemekről történő leválasztását és azok visszaadását az egyházak részére. Ez a református egyházban a debreceni teológiát érintette, amely 1912-től a Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem hittudományi karaként működött. 1951-ben az Állami Egyházügyi Hivatal direktívái alapján az egyetemes konvent a pesti és debreceni teológiákba olvasztotta be a pápait és a sárospatakit. 1952-ben a zsinat elvette a maradék két teológia fenntartói jogait az egyházkerületektől, és a maga, valamint az egyetemes konvent hatáskörébe utalta; de pletykák keringtek a pesti teológia megszüntetésének állami szándékáról is. A református felsőoktatás erős centralizáción ment keresztül. A zsinat kezébe került a két megmaradt magyarországi teológia igazgatása, tanulmányi szabályozása, a tanárok kinevezésének joga, sőt 1964-től a doktoráltatás joga is. Vegetálás, lassú, de következetes elsorvasztás időszaka következett, amelybe csak néha hozott fényt néhány kivételes teológiai tanári vagy hallgatói személyiség tevékenysége.⁹

„Templom és iskola”

A rendszerváltozás előtti utolsó országgyűlés – részben engedményekre kényszerülve, részben talán gesztusokat is téve – két, a Károli Gáspár Református Egyetem későbbi megindítása kapcsán kulcsfontosságú szabályozást fogadott el, amikor kiterjesztette az egyházak nevelési és oktatási tevékenységével kapcsolatos jogköreit [1990. évi IV. tv. 17. § (1) bekezdés],¹⁰ illetve amikor 1990. július 1-től egyetemmé nyilvánította a református egyház két megmaradt teológiai akadémiáját, tehát a budapesti teológiát is (1990. évi XXIII. tv. 5. §).¹¹

---

⁹ LADÁNYI Sándor – BOLYKI János (2005): Hat évtized története (1944/1945–2005), In: Ladányi Sándor (szerk.): *A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának története 1855–2005*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar. 179–226.

¹⁰ 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000004.TV> (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 16.).

¹¹ 1990. évi XXIII. törvény az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény módosításáról 5. § (1) bek. e) pont: „az egyházak hittudományi intézményei: akadémiák, teológiák, rabbiképző intézetek,

Az 1991 februárjától hivatalba lépő, immáron szabadon választott zsinat elnöksége – Hegedűs Loránt püspök és Bodnár Ákos főgondnok – arra biztatta az egyházközségeket, hogy helyi szinten próbálják minél hamarabb visszaszerezni és elindítani iskoláikat. Ebbe a „templom és iskola”¹² szemléletbe illeszkedett bele a bezárt teológiák újraindításának gondolata éppúgy, mint egy református egyetem életre hívásának vágya. Az újraindítások egyik első fecskéjeként már 1990 októberében megnyitotta kapuit a nagykőrösi református tanítóképző főiskola, ami által a dunamelléki egyházkerület már két felsőoktatási intézmény fenntartójává lett.

1991 áprilisában a Művelődési és Közoktatási Minisztérium (továbbiakban MKM) miniszteri értekezletén Platthy Iván, az Egyházi Kapcsolatok Főosztályának vezetője javaslatot tett arra, hogy a minisztérium hívja össze a „nagy történelmi egyházak” vezető tisztségviselőit, hogy egyeztethessenek velük nem teológiai jellegű felsőoktatási intézmények létrehozásával kapcsolatos terveikről. Platthy szerint megfelelő előkészítéssel olyan színvonalas képzést biztosítani tudó egyházi felsőoktatási intézményrendszer jöhet létre, amely szerves része lehet az ezredfordulóig megújítandó magyar egyetemi hálózatnak.¹³

Már amikor Antall József miniszterelnök tanácsadó testülete a katolikus egyetemalapítási terveket tárgyalta, felvetődött, hogy ha protestáns részről is hasonló szándékról értesülnének, akkor ahhoz is jó lenne majd segítséget nyújtaniuk. 1992 tavaszán ilyen előzmények után kezdett el a miniszterelnöki kabinetiroda főtanácsosa, Varga Csaba egyeztető tárgyalásokat Szentimrei Mihállyal, a Sárospataki Gyűjtemény igazgatójával, és Hörcsik Richárddal, a frissen újraindított pataki teológia igazgatójával, valamint 1992 őszén magával Hegedűs Loránt dunamelléki püspökkel, a zsinat lelkes elnökével. 1992. október 31-én Varga Hegedűs mellett Mészáros István és Szabó Dániel tiszáninneni püspökkel és főgondnokkal, valamint Szentimrei Mihállyal folytatott megbeszélést, amelynek kiindulópontjául Klebelsberg Kuno egyik korai írása szolgált. A néhai miniszter egy Sárospatakon működő Közép-európai Protestáns Egyetemet „álmodott meg”, amely Comenius szellemi hagyományaiból építkezve nemcsak a szűkebb régió, hanem Délkelet-

---

főiskolák, lelkészképző intézetek (a továbbiakban: hittudományi egyetemek, főiskolák)”. https://jogkodex.hu/jsz/1990_23_torveny_7357461 (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 16.).

¹² Reményik Sándor *Templom és iskola* című verse nyomán.

¹³ PLATTHY Iván: *Feljegyzés Biszterszky Elemér közigazgatási államtitkárnak, Budapest, 1992. december 7.* Magyar Nemzeti Levéltár (MNL), XIX-I-9-y állag, 41. tétel, 59.400.

Szlovákia, Kárpátalja és Észak-Erdély elszakadt magyarjainak, sőt más nemzetiségeinek együttműködésére mutathat majd példát, szolgálhat szellemi, tudományos központul. Varga feljegyzéseiben kiemelte, hogy Hegedűs Loránt mind a maga, mind pedig – „püspöktársai véleményét megelőlegezve” – az egész református egyház nevében lelkesen támogatta egy protestáns egyetem megalapításának gondolatát. Hasonlóképpen nyilatkozott Szabó Dániel főgondnok is, aki már konkrét lehetőségként szóba hozta a Miskolci Bölcsész Egyesületnek mint bölcsészettudományi karnak az új egyetembe való integrálhatóságát, illetve az egyház nyugati, főképpen holland és amerikai kapcsolatrendszerének segítségül hívását. Szentimrei és Mészáros püspök az óvatosabb vonalat képviselték. Mészáros a református értelmiségiek égető hiányára hívta fel a figyelmet, és arra, hogy emiatt már most is nyilvánvalóvá válnak az újonnan alapított vagy újraindított intézményekben a református szellemben való nevelés fogyatékoságai. Szentimrei pedig bár elviekben egyetértett az egyetem tervével, mégis az adott körülmények között nem tartotta reálisnak az alapítást.¹⁴ Az 1992. október 31-i egyeztetés kapcsán egyébként Platthy Iván és Bakos István fősztályvezetők is azt a megállapítást tették, hogy azok véleményével értenek egyet, akik jelenleg nem tartják időszerűnek egy protestáns egyetem létrehozását, ami persze nem zárja ki, hogy ez ne valósulhasson meg valamikor a távolabbi jövőben.¹⁵

Varga Csaba feljegyzésében arról is említést tesz, hogy a katolikus egyetemalapítás felemlgetése „konkuráló megoldások” végiggondolására készítette a református vezetőket.¹⁶ Szögi László MKM minisztériumi tanácsos 1993. február 11-i jelentésében már konkrétan fogalmazott: „A Katolikus Egyetem működésének megkezdése után erősödött meg az a javaslat, hogy ehhez hasonlóan egy Magyar Protestáns Egyetem is alakuljon.”¹⁷ Kálmán

---

¹⁴ VARGA Csaba: *Feljegyzés a Magyar Protestáns Egyetem ügyében 1992. október 31-én Miskolcon és Sárospatakon folytatott beszélgetésekről, Budapest, 1992. november 13.* MNL, XIX-I-9-y állag, 41. tétel, 59.400.

¹⁵ PLATTHY Iván: *Feljegyzés Biszterszky Elemér közigazgatási államtitkárnak, Budapest, 1992. december 7.*, MNL, XIX-I-9-y állag, 41. tétel, 59.400.; BAKOS István: *Feljegyzés Biszterszky Elemér közigazgatási államtitkárnak, Budapest, 1992. december 16.*, MNL, XIX-I-9-y állag, 41. tétel, 59.400, 400.

¹⁶ VARGA Csaba: *Feljegyzés a Magyar Protestáns Egyetem ügyében 1992. október 31-én Miskolcon és Sárospatakon folytatott beszélgetésekről, Budapest, 1992. november 13.* MNL, XIX-I-9-y állag, 41. tétel, 59.400,

¹⁷ SZÖGI László: *Feljegyzés Biszterszky Elemér közigazgatási államtitkárnak, Budapest, 1993. február 11.* MNL, XIX-I-9-y állag, 41. tétel, 59.400.

Attila is, a dunántúli egyházkerület főgondnoka, aki ebben az időszakban az MKM államtitkára, a református iskolaügyek kiemelt előmozdítója és támogatója volt, hasonlóképpen fogalmaz 2013-as visszaemlékezésében, mégpedig hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetem 1992. április 30-i alapítása „öszönzőleg hatott a reformátusokra”.¹⁸

Sőt ekkor mindjárt minimum két univerzitás lehetősége is körvonalazódott. Az 1990-ben a budapestihez hasonlóan egyetemmé nyilvánított debreceni teológia az újra egyházi fenntartásba kerülő Kőlcsey Ferenc Tanítóképző Főiskolával kiegészülve az akkor formálódó Debreceni Universitas Egyesülés részévé kívánt lenni. 1993. január 25-én Bazsa György fiziko-kémikus professzor, a Debreceni Universitas Egyesülés elnöke, a Kossuth Lajos Tudományegyetem (2000-től Debreceni Egyetem) későbbi rektora levelet írt Hegedűs Lorántnak, amelyben elismerően szólt a református oktatási hagyományoknak a magyar és különösen is a debreceni felsőoktatással kapcsolatos „elévülhetetlen érdemei”-ről, és utalt a debreceni teológia tanári karának egyhangú szándékára, amely szerint ők egy remélhetőleg hamarosan állami fenntartásban megalósuló Debreceni Egyetem hittudományi karaként képzelik el intézményük jövőjét. Véleménye szerint sem egy református egyetem, sem a formálódó állami Debreceni Universitas nem lenne teljes a református felsőoktatás meghatározó hányadát jelentő két debreceni református intézmény nélkül: „Az viszont aligha lehet kétséges, hogy ők Debrecenhez tartoznak” – fejezte be érvelését.¹⁹

A debreceni tervek ugyanakkor azt is jelentették, hogy a formálódó Magyar Református Károli Gáspár Universitas csak a budapesti teológia kibővítésével valósulhat meg. 1993. január 6-án a Református Zsinat Oktatási Bizottsága tartott megbeszélést a kérdésben, amelyen jelen voltak a Miskolci Bölcsész Egyesület képviselői és Kálmán Attila államtitkár is. A gyűlés konklúzióját Kálmán így fogalmazta meg: „Létesüljön budapesti központtal Univerzitász, melynek tagjai a vidéki főiskolák, a sárospataki Akadémia és a Miskolci Bölcsészegyesület lennének.”²⁰

---

¹⁸ KÁLMÁN Attila: A Károli Gáspár Református Egyetem alapítása. <https://docplayer.hu/399116-A-karoli-gaspar-reformatus-egyetem-alapitasa-i-a-gyokerek.html> (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 23.), 4. A tanulmány nyomtatásban angolul érhető el: KÁLMÁN Attila (2014): The Foundation of Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, In: Enikő Sepsi – Péter Balla – Márton Csanády (szerk.): *Studia Caroliensia 2013, Yearbook of the Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary*. Budapest, L'Harmattan – Károli Gáspár Református Egyetem. 141–153.

¹⁹ BAZSA György: *Levél Hegedűs Lorántnak, 1993. január 25.* Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltár (MREZsL), 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok.

²⁰ GYÁRFÁS Ágnes: *Levél Hegedűs Loránthoz, Miskolc, 1993. január 11.* MREZsL, 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok.

Az egyetemalapítás szellemi és gyakorlati előkészületei

A bővülés eredeti szándékai tehát szélesebb körűek voltak a végül megvalósulónál. 1993. január 12-én Hegedűs Loránt püspök mint a zsinat lelkes elnöke levélben kért nyilatkozatot a budapesti hittudományi egyetemről abban a kérdésben, hogy „kívánja-e önmagát bővíteni, illetve újabb karokat elfogadni és így a Magyar Református Károli Gáspár Universitást kialakítani?”²¹ A nagykőrösi tanítóképző (akkori hivatalos nevén a Nagykőrösi és Dunamelléki Református Hitoktató és Tanítóképző Főiskola) mellett pedig a zsinat a pápai és sárospataki teológiákat is felkérte a budapesti egyetembe való becsatlakozással kapcsolatos nyilatkozatok megtételére.

A döntést elősegítendő a zsinat egyházi és világi felsőoktatási szakemberek bevonásával két zárt körű egyeztetést,²² majd 1993. január 26-án széles körben meghirdetett nyílt fórumot hívott össze a dunamelléki egyházkerület Ráday utcai székházának dísztermébe.²³ A hívásra mintegy 80 fő, köztük a kor egyetemi, akadémiai, kutatói szférájának legjelesebb református képviselői jelentek meg. A *Reformátusok Lapjának* tudósítása szerint²⁴ az az „egyetértés izzott” a hozzászólásokban és a szünetközi megbeszélésekben, hogy az elvek szintjén mindenképpen üdvözlendő lenne egy református egyetem jelenléte a magyar felsőoktatás átalakuló világában. Ugyanakkor a fórumon és a későbbi egyeztetések és ülések során is többségben voltak azok a hangok, amelyek időszerűtlennek tartották az egyetemalapítást. Míg Hegedűs Loránt felvezető beszédében az egyház Istentől ráruházott kötelességeként mutatta be az egyház részvételét a felsőoktatásban, addig maga Kálmán Attila is – ismerve és ismertette az egyetemekkel szemben mind szakmailag, mind anyagiakban támasztott törvényi feltételrendszer szigorúságát – ezen a ponton „lélekben ugyan csatlakozó és rokonszenvező, de ugyanakkor aggódó véleményt fogalmazott meg”.²⁵

---

²¹ Az intézményekhez intézett leveleket lásd: MREZsL, 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok, 32-1993 jelzet alatt (1993. január 12.).

²² Miután 1992. december 6-án a Zsinat elnökségi tanácsa (püspökök és főgondnokok), 1993. január 6-án a Zsinat iskolaügyi bizottsága, január 25-én egyházi és világi oktatáspolitikai szakemberek tárgyaltak az egyetemalapítás lehetőségeiről. Lásd: [n. n.] (1993. február 7.): *Legyen-e református egyetem?* In: *Reformátusok Lapja*. 37. 3.

²³ [n. n.] (1993. január 17.): Fórum a magyar felsőoktatás jövőjéről, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 3.

²⁴ [n. n.] (1993. február 14.): Nyílt Fórum a református egyetemről, In: *Reformátusok Lapja*. 37, 1. 4.

²⁵ I. m. 1.

A legtöbb hozzászóló is az óvatosság hangján szólalt meg, és bár nem vitatták sem a szándék helyénvalóságát, sem a jelen helyzet történelmi lehetőségét, mégis az egyetemalapításhoz felhasznált anyagi és szellemi erőforrásokat inkább a református középiskolai hálózat további megerősítésére, az egyetemi városokba telepített református szakkollégiumok életre hívására, hasonlóképpen egy állami egyetemek bölcsészei számára megnyitott református tanárképző intézet felállítására, illetve egy református tehetséggondozást segítő egyházi ösztöndíjrendszer kialakítására fordították volna.

Hegedűs püspök mellett az „egyetemigenlők” egyik legagilisabb képviselője Szabó Dániel tiszáninneni főgondnok és sógora, Tüski István Hollandiában szolgáló lelkész voltak, akik közvetítették az alapítással kapcsolatos jelentős holland segítő szándékokat is.²⁶ Az *Educa Transfer International* (továbbiakban ETI) keresztyén oktatást támogató holland szervezet ugyanis már január elején szakmai és anyagi támogatásának lehetőségéről biztosította a zsinat egyetemalapító szándékait. A missziói lelkületű, holland református háttérrel rendelkező szervezet 12 professzorból álló munkabizottságot is alakított az ügy érdekében – rájuk néha pestiesen mint „12 apostolra” hivatkoztak a magyarok. Ismét előkerült nemcsak a lehetőség, de az ezzel kapcsolatos komoly aggály is, hogy a Miskolci Bölcsész Egyesület szolgálhatna a leendő egyetem bölcsészettudományi karául.²⁷

A fórumon elnöklő Márkus Mihály dunántúli püspök azzal zárta az együttlétet, hogy a zsinati elnökség szívesen vette volna, ha a fórum egy írásba foglalt ajánlással segítené az egyetemalapítással foglalkozó, február 24-i zsinati ülés döntését. A fórum légköre azonban nem tette lehetővé egy egyértelmű támogató ajánlás kibocsátását.²⁸ Ugyanakkor Kálmán Attila 2013-as visszaemlékezésében már megjegyezhetette, hogy a kritikusok közül is, miután már megindult az egyetem, a legtöbben melléálltak, támogatták, segítették, sőt akár tanárai is lettek annak.²⁹

A nyilvános fórum után – amelynek eltérő nézőpontjáról bőven és részletesen tudósítást adott a *Reformátusok Lapja* is³⁰ – került sor az erre felhívott református felsőoktatási intézményekben az egyetemmé bővüléssel kapcsolatos, 1993. január 12-i zsinati kérdés megtárgyalására.

---

²⁶ I. m. 4.

²⁷ Szabó Dániel személyes közlése, 2023. január 12.

²⁸ [n. n.] (1993. február 14.): Nyílt Fórum a református egyetemről, In: *Reformátusok Lapja*. 37, 1. 4.

²⁹ KÁLMÁN (2014), 4.

³⁰ Ehhez lásd még: KOZMA Zsolt (1993. február 14.): „Istennek kell inkább engedni, mint az embernek”, In: *Reformátusok Lapja* 37. 3.; HORVÁTH Barna (1993. április 18.): Egyetemi érveink, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 3.; TÖKÉCZKI László (1993. április 18.): Hitelesen, vonzóan, hatásosan, „Egyetemalapításhoz ma még minden hiányzik”, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 3.

Hegedűs Loránt és Márkus Mihály püspökök jelenlétében a budapesti teológia – ekkor már, mint hittudományi egyetem – tanári kara 1993. február 3-án azt az egyhangú határozatot hozta, hogy kész egyetemének egy vallástanárképző szakkal és a nagykőrösi református főiskolával mint tanítóképző főiskolai karral való kibővítésére.

Mivel ekkor a pápai teológia bár *de iure* újraindult, de tanári kara, hallgatói, tényleges oktatói tevékenysége nem volt, az illetékesek a zsinat megértését és a csatlakozási nyilatkozat kérdésének elhalasztását kérték.³¹ A budapesti teológia jóváhagyását bírva utazott Hegedűs Loránt Nagykőrösre, ahol a tanítóképző igazgatótanácsának február 17-i ülése is egyhangú „elvi nyitottságát” fejezte ki a Budapesti Református Hittudományi Egyetemhez való csatlakozásra.³²

Február 17-én a budapesti teológián újabb tanári kari ülést tartottak a kérdésben, mivel Szabó Dániel – a jegyzőkönyv kihangsúlyozza, hogy mint magánszemély – arra kérte a tanári kart, hogy egésszítse ki február 3-i határozatát, és ne csak a nagykőrösi református főiskolával mint tanítóképző karral, hanem a Miskolci Bölcsész Egyesülettel mint bölcsészettudományi karral vigye véghez többkarú egyetemmé bővülését. A tanári kar a kérést nem utasította el, hangoztatta, hogy „továbbra is nyitott a Miskolci Bölcsész Egyesület intézménye csatlakozási szándéka megtárgyalására”, ugyanakkor rámutatott a kérvényhez kapcsolt dokumentáció hiányosságaira, és a döntést további, a zsinattal, a minisztériummal és a tiszáninneni egyházkerülettel folytatott egyeztetésektől tette függővé. Bár a református egyetem esetleges miskolci jelenlétét a város polgármestere is örömmel fogadta, és 1993. február 23-án a zsinathoz intézett levelében három lehetséges épületet is felajánlhatónak vélt a célra,³³ a miskolci vonal a későbbi egyeztetések és más – anyagi és személyi természetű – feltételek hiányában végül nem valósult meg.³⁴

Szögi László, az MKM minisztériumi tanácsosa, aki Kálmán Artilához hasonlóan állami részről szinte az összes egyetemalapítással kapcsolatos egyeztetésen aktívan és

---

³¹ TÓTH Kálmán: *Levél Hegedűs Loránthoz, Budapest, 1993. február 12.*, MREZsL, 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok.

³² *Jegyzőkönyvi kivonat az 1993. február 17-én Nagykőrösön megtartott igazgatótanácsi ülésről, Nagykőrös, 1993. február 18.*, MREZsL, 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok.

³³ CSOBA Tamás (Miskolc polgármestere): *Levél Hegedűs Lorántnak, Miskolc, 1993. február 23.*, MREZsL, 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok.

³⁴ BOROSS Géza: *Levél Hegedűs Lorántnak (mellékelve a február 3-i és 17-i kari tanácsi jegyzőkönyvek kivonatai), Budapest, 1993. február 22.*, MREZsL, 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok, 146/1993. Th. A.,

támogatólag vett részt, a nyílt fórum után, de még a kérdésben döntést hozni tervező, február 24-re összehívott zsinati ülés előtt fontosnak tartott a kérdésben egy utolsó egyeztetést az egyház és állam között, amelyre február 22-én került sor, és tisztázta az ezzel kapcsolatos állami elvárásokat, törvényi kereteket, támogatási lehetőségeket.³⁵

A zsinati döntés

Ezen előkészületek után került sor a zsinat 1993. február 24-i ülésére, amelyen Hegedűs Loránt az alábbi határozati javaslatot tette: „A Magyarországi Református Egyház Zsinata az 1990. évi IV. törvény 17. § (1) bekezdésében foglaltaknak megfelelően megalapítja a KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEMET. Az egyetem nem új intézményként jön létre, hanem a jelenleg is működő egyetemi fokú Budapesti Református Teológiai Akadémia bővítésével a Nagykőrösi és Dunamelléki Hitoktató és Tanítóképző Főiskola főiskolai karként csatlakozásával.”³⁶

A határozati javaslat elfogadása – Kálmán Attila visszaemlékezésének szavaival – „nagy vita után” történhetett csak meg.³⁷ A vita során újra előkerültek a januárvégi nyílt fórumon hangoztatott ellenérvek, illetve főképpen anyagi természetű aggályok, amelyeket nagyban oldott, hogy a már említett holland szervezet, az ETI február 19-i levelében konkrét összegeket is szerepeltetve „financiális garanciákat” vállalt, amennyiben a zsinat zöld utat adna az egyetemnek.³⁸ Szabó Dániel szerint – aki változatos érvekkel győzködte a zsinati atyákat – az anyagi aggályokat részben oldó holland szándék volt az, ami meghozta az ügyben az áttörést. Az egyetem felügyelő és fenntartó szerve – mivel annak területén és annak intézményeiből alakult – a Dunamelléki Református Egyházkerület lett. A zsinat arról is határozatot hozott, hogy bizottságot küld ki a további bővítési lehetőségek megvizsgálására, a hittudományi és a tanítóképző karok mellett további karok létrehozására.³⁹

---

³⁵ KÁLMÁN (2014), 5.

³⁶ *Határozati javaslat Református Egyetem alapítására*, MREZsL, 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok.

³⁷ KÁLMÁN (2014), 5.

³⁸ EDUCA TRANSFER INTERNATIONAL (ETI): *Levél a Magyarországi Református Egyház Zsinata elnökének és tagjainak, Amersfoort, 1993. február 19.*, MREZsL, 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok.

³⁹ [n. n.] (1993. március 14.): Ülésezett a Zsinat, Református egyetem alapításáról döntöttek, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 1.

A zsinati határozat nyomán felvették a kapcsolatot a miniszteri székben Andrásfalvy Bertalant éppen váltó Mádl Ferencsel, aki üdvözölte a zsinati szándékot, és a további egyeztetésekre az egyetemalapítás ügyeiben az egyházzal már korábban is aktív kapcsolatot kialakító Szögi László minisztériumi tanácsost jelölte ki.⁴⁰

Az 1993. május 5-i zsinaton további fontos lépések történtek az egyetemmel kapcsolatosan. Az ETI képviselőjében felszólalt Jan van der Graaf, aki kiemelte, hogy a magyar református egyetem segítésére megalakult munkabizottságukban különböző holland református egyházak képviselői vannak jelen, akik különbözőségeik ellenére is ebben az ügyben egyek tudnak lenni:

„Mi hollandok egy dolgot akarunk tenni: önök mögött állni abban a szándékukban hogy keresztyén egyetemet hozzanak létre. [...] Mindenképpen annak kell bekövetkeznie, amit önök gondolnak és elképzelnék; mindenképpen református alapon: a Biblia, a Heidelbergi Káté és a II. Helvét Hitvallás alapján. Nagyon röviden összefoglalva, ez a munkabizottság, amelynek aláíróival itt a levél alján találkozunk, egy reprezentatív bizottság: a református egyházakat reprezentálja. Ezzel az alapelvvel, amely ebben a levélben megfogalmazódik, teljes szívvel szeretnénk önök mögött állni. Ez természetesen együtt gondolkozást és a terhek közös vállalását jelenti.”⁴¹

A zsinat reflektált a budapesti teológiának az egyetem nevével kapcsolatos felvetésére is. Eszerint mivel a budapesti Erdélyi Gyülekezetnek van már egy Károli nevét viselő tanintézete,⁴² és mivel a fejlemények úgy hozták, hogy az új egyetemnek erős dunamelléki kötődései lettek, április 17-i levelükben javaslatot tettek Károli Gáspár helyett egy Dunamellékhez jobban kötődő személy utáni elnevezésére. Felmerült Ravasz László, Ráday Pál, Török Pál, Szegedi Kis István és Szenczi Molnár Albert neve is, akik közül a

---

⁴⁰ MÁDL Ferenc: *Levél Hegedűs Lorántnak, 1993. március 31.*, MREZSL, 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok.; Válaszlevél: HEGEDŰS Loránt: *Levél Mádl Ferencnek, 1993. április 6.*, RL, A/1b, 666-1993.

⁴¹ MREZSL ZSINATI JEGYZŐKÖNYV, 1993. május 5., délelőtti ülészak, 33–34.; A holland támogatáshoz l. még: [n. n.] (1993. augusztus 15.): Sajtótájékoztató Utrechtben. Milyen támogatást kér és kap a Károli Gáspár Református Egyetem Hollandiából? In: *Reformátusok Lapja*. 37. 4.

⁴² MREZSL ZSINATI JEGYZŐKÖNYV, 1993. május 5., délutáni ülészak, 52–54.

teológia tanári kara Rádayt találta a legmegfelelőbbnek.⁴³ A zsinat végül ragaszkodott a Károli névhez, amely kifejezte, hogy az intézmény nemcsak egy egyházkerület, hanem az összmagyar reformátusság egyetemeként szeretne szolgálni.⁴⁴

A legfontosabb döntés a további bővülés irányában történt. Az egyetem bővítési lehetőségeit vizsgáló bizottság beszámolt addigi munkájáról és arról, hogy egyértelművé vált számukra, a Miskolci Bölcsész Egyesülettel való kiegészülés nem járható út. Ehelyett Kecskemét került az érdeklődés középpontjába, ahol a Szabó Gábor esperes és Varga László lelkipásztor vezette egyházközség és az önkormányzat is szívesen fogadta volna a helyi hagyományokra visszamenő református jogászképzés újraindítását, de akár a bölcsészettudományi karnak a városba helyezését is.⁴⁵ A cél elérése érdekében professzori lakások felajánlását is kilátásba helyezték. A zsinat végül ellenszavazat nélkül, 3 tartózkodás mellett szavazta meg a jogi kar Kecskeméten való létrehozását,⁴⁶ és 40–26 arányban (8 tartózkodással) azt, hogy a bölcsészettudományi kart (BTK) viszont ne Kecskeméten, hanem Budapesten alapítsák meg, ezzel kijelölve a további bővülés irányait.⁴⁷

---

⁴³ Kálmán Attila szerint rajtuk kívül még Apáczai Csere János és Tótfalusi Kis Miklós neve is felmerült. iratok.

⁴³ KÁLMÁN (2014), 5.

⁴⁴ *MREZsL Zsinati Jegyzőkönyv*, 1993. május 5., délelőtti ülészak, 30.; Végül a szavazáson 23 zsinati tag a Ráday Egyetem név mellett szavazott, 35 tag ragaszkodott a Károli névhez, míg heten tartózkodtak: *MREZsL Zsinati Jegyzőkönyv*, 1993. május 5., délutáni ülészak, 7. Később az is tárgyalás alá került, hogy a Károli vagy a Károlyi írásforma legyen használatos: *MREZsL Zsinati Tanácsi Jegyzőkönyv*, 1993. december 2., 31.

⁴⁵ *MREZsL Zsinati Jegyzőkönyv*, 1993. május 5., délelőtti ülészak, 28, 37–41.; l. még: TRÓCSÁNYI László: *Levél Hegedűs Lorántnak, Budapest, 1993. június 23.* és HEGEDŰS Loránt: *Levél Trócsányi Lászlónak, 1993. augusztus 5.*, RL, A1/b, 1323-1993. Az ókollégiumi képzési helyszín mellett már ekkor szóba került a Kaszap utcai épület is.

⁴⁶ *MREZsL Zsinati Jegyzőkönyv*, 1993. május 5., délutáni ülészak, 11.

⁴⁷ *MREZsL Zsinati Jegyzőkönyv*, 1993. május 5., délutáni ülészak, 16.; [n. n.] (1993. május 2.): Részletes tájékoztatás szükséges az egyház anyagi ügyeiről – javasolja a zsinat elnökségi tanácsa, *Reformátusok Lapja* 37. 1.; [n. n.] (1993. június 27.): Bővülő felsőoktatás, kecskeméti jogakadémia, budapesti bölcsészkar, *Reformátusok Lapja* 37. 1.; Arról, hogy közgazdaságtudományi kar indításáról is folytak puhatolódzások tanúskodik Mészáros Györgynek, a Földművelésügyi Minisztérium gödöllői Műszaki Intézet igazgatójának levele, Gödöllő 1993. december 1., Válaszlevélhez mellékelve: HEGEDŰS Loránt: *Levél Mészáros Györgynek, 1994. február 21.*, RL, A1b, 2319-1994.

Közben a Szögi László koordinálta minisztériumi, a Márkus Mihály püspök által vezetett zsinati és a Nagy Tibor főjegyző által irányított egyházkerületi bizottságok összehangolt munkája nyomán elkészült az egyetem törvényi bejegyzéséről szóló előterjesztés.⁴⁸ Hegedűs Loránt az 1993. augusztus 20-i parlamenti ünnepélyen személyesen kérte Szabad György házelnöktől a mielőbbi, augusztusi napirendre tűzést.⁴⁹ Ez már túl közel lett volna, de hogy a püspök azon kérése teljesülhessen, hogy a zsinat szeptember 24-re kitűzött ülése előtt történjen meg a vita, az előterjesztés az Országgyűlés elé került 1993. szeptember 21-én.⁵⁰

A parlamenti bejegyzés

A Károli bejegyzése a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosítása révén történhetett meg, amelyet maga Mádl Ferenc miniszter terjesztett elő. A miniszter azt is nyilvánvalóvá tette, hogy két, már törvényileg elfogadott, akkreditált intézmény egyesítés általi megszűnéséről és új néven tovább folyó működéséről szól az előterjesztés, nem pedig új intézmény létrehozásáról.⁵¹

Az előterjesztéssel kapcsolatos vitában először Kádár Péter református lelkész, KDNP-s képviselő szólalt fel, aki a református szellemiség és oktatás magyar kultúrára gyakorolt meghatározó jelentőségére irányította a figyelmet:

„Önök most egy magyarországi egyház legfiatalabb intézményének a létrejöttét hagyják jóvá az előterjesztő dicséretes szándéka szerint. Mégis arra kérem önöket, ne úgy szavazzanak e napirendi pontról, mint holmi részérdekű felekezeti ügyről. Kérem, hogy támogatásukat mindenekelőtt a név előtti főhajtás jeléül adják meg. Adózzon szavazásával a magyar törvényhozás a bibliafordító tudós

---

⁴⁸ KÁLMÁN (2014), 6.

⁴⁹ MREZsL *Zsinati Jegyzőkönyv*, X. Budapesti Zsinat 6. ülészak 2. ülésnap, 1993. szeptember 24., 210.

⁵⁰ HEGEDŰS Loránt: *Levél Szabad Györgynek*, 1993. szeptember 8., RL, A1/b, 1691-1993.; és ugyanazon a jelzeten: HEGEDŰS Loránt: *Levél Kálmán Attilának*, 1993. szeptember 8.

⁵¹ A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. sz. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat vitája, In: *Országgyűlési Napló*, 1993. szeptember 21. kedd, őszi ülészak 6. nap, 391., https://library.hungaricana.hu/hu/view/ON1990_1990-1994_016/?pg=390&layout=s (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 6.).

prédikátornak, a magyar szellem és lélek reformátorának, anyanyelvünk mives mesteremberének, annak a férfiúnak, akinek veretes deákos szavában megszólalt az Isten magyarul, akinek szava ezért nemzetmegtartó erővé lett.”⁵²

Sasvári Szilárd (Fidesz) felszólalásában már előre jelezte, hogy az előterjesztést támogatja, mégis az eljárásrenddel kapcsolatosan fogalmazott meg észrevételeket, illetve felhívta a figyelmet, hogy az új felsőoktatási törvény szerint új, világi szakok indításához majd az akkreditációs bizottság állásfoglalása is kell.⁵³ Kulin Sándor nagykőrösi MDF-es képviselő városának a magyar oktatás múltjában betöltött szerepéről és a Károli közeljövőben indítandó két új karáról adott tájékoztatást.⁵⁴ Végül Mádl Ferenc miniszter – főképpen Sasvári Szilárd felvetéseire feleletül – ismételten hangsúlyozta, hogy az előterjesztés nem új intézmény alapításáról, hanem két korábban akkreditált intézmény új néven történő egyesüléséről szól, ami által az akkreditáltságot átmenetileg biztosítja, és elfogadásra ajánlotta az előterjesztést.⁵⁵

16 óra 15 perckor az Országgyűlés 199 igen szavazattal, ellenszavazat nélkül, 1 tartózkodás mellett fogadta el egyetemünk törvénybe iktatását.⁵⁶ Az ellenszavazatok hiánya figyelemreméltó, hiszen ekkor a képviselői helyek 42%-át bírta az előterjesztő kormánypart, tehát a református egyetemalapítási szándék az összes parlamenti párt bizalmát és jóindulatát elnyerte. Az ünnepi nap anekdotikus eleme, hogy az egyetem szervező főtitkára, Barátossy Jenő, egy holland adományból kapott kisbusz oldalára már ráíratta az egyetem nevét, hogy aztán azzal körözzön a Kossuth téren, és ezáltal bevésse a Károli nevet a szavazásra érkező képviselők emlékezetébe.⁵⁷

---

⁵² I. m. 391–392.

⁵³ I. m. 393.

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ I. m. 394.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ MARJAI Éva (2019): A hőskor emlékezete, Beszélgetés Barátossy Jenővel a Károli Gáspár Református Egyetem alapításának 25. évfordulóján, In: Sepsi Enikő – Szathmári Éva (szerk.): *Károli 25. A Károli Gáspár Református Egyetem 2018-as évkönyve*. Budapest, L’Harmattan – Károli Gáspár Református Egyetem. 299–301. 300.

Szerény kezdetek

Bár a május 5-i zsinati ülés már arról is rendelkezett, hogy az egyetem vezetésére a meglévő két kar egyetemi tanácsot delegáljon, és tegyen javaslatot a rektor személyére is, kiderült, hogy ez nem lehetséges az intézmény országgyűlési bejegyzése előtt. Szeptember 22-én alakulhatott tehát meg az egyetemi tanács, amely egyhangúlag vette tudomásul a Ráday Gyűjtemény igazgatójának, a történész-akadémikus Benda Kálmánnak (1913–1994) rektori megbízását.⁵⁸ 1994 márciusában Benda egy külföldi útból hazatérve a repülőtéren tragikus hirtelenséggel elhunyt. A rektori tisztségben Ujfalussy József, Kossuth- és Széchenyi-díjas magyar zenetörténész és akadémikus követte.⁵⁹

Az egyetem szervező főtitkára Barátossy Jenő (1926–2020) mérnök, a Szabadság téri gyülekezet főgondnoka, az egyházkerület gazdasági tanácsosa lett, aki korábban a miskolci állami egyetem létrehozásában is részt vett, és most teljes erőbedobással látott neki annak, hogy megteremtse az új egyetem megindulásának külső és belső feltételeit.⁶⁰ Az eredeti elképzelések szerint a Bölcsészettudományi Kar (BTK) számára a már működő hittudományi és tanítóképző karok szolgáltak volna szervezeti mintaként, de végül kézenfekvőbbnek tűnt, hogy a nemrég szerveződött Pázmány Péter Katolikus Egyetem jól bevált friss példáit kövessék. Az akkreditáció feltételei miatt fontos volt a megfelelő tudományos fokozattal bíró oktatók foglalkoztatása. Főképpen személyes – családi, gyülekezeti, baráti, egykori iskola- és munkatársi – ismeretségek révén, néha nem kevés lelkiismereti ráhatás következtében állt össze a tanári kar. Így lett az akkor már visszavonultan dolgozó Csokonai-kutató Szilágyi Ferenc a BTK első dékánja és a további szervezés egyik motorja. Őt még két meghatározó szervezőegénység követte Barátossy visszaemlékezése szerint: „Sikerült megnyernünk az ügynek a szintén református Magay Tamás anglistát és lexikográfust, és az avarok régészeti leletanyagával foglalkozó Erdélyi Istvánt.”⁶¹ Ők hárman lettek a BTK első három tanszékének (magyar, angol és történelem) alapító tanszékvezetői.

---

⁵⁸ MREZsL *Zsinati Jegyzőkönyv*, X. Budapesti Zsinat 6. ülésnap 2. ülésnap, 211.; [n. n.] (1993. október 10.): Ideiglenes egyetemi tanács alakult, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 5.

⁵⁹ Az egyetem rektorainak névsora: Benda Kálmán (1993–1994), Ujfalussy József (1995–1998), Tenke Sándor (1999–2001), Nagy István (2001–2002)*, Kovács Eszter (2002–2004), Szűcs Ferenc (2004–2008), Vargha András (2008–2009)*, Balla Péter (2009–2011)*, Balla Péter (2011–2019), Zsengellér József (2019–2020), Czine Ágnes (2020–2022)*, Trócsányi László (2022–); *rektori feladatokkal megbízott rektorhelyettes.

⁶⁰ MARJAI (2019), 299.

⁶¹ I. m. 300.

Magay Tamás így emlékezett vissza a kezdetekre: „Teljesen a nullától indultunk: se hely, se pénz, se tanár (de a hitünk szilárd volt!).”⁶² Hely gyanánt az ismét egyházi kézbe került,⁶³ felújításra szoruló állapotban lévő Reviczky utca 4/c épülete szolgált, amelyen a BTK-nak kezdetben osztoznia kellett a szintén ekkor újraindult Budapesti Lónyay Utcai Református Gimnáziummal. A rektori hivatal a dunamelléki egyházkerület Ráday utcai székházának második emeletén, az előtérből elkerített részen kaphatott ideiglenes helyet.

A tanári kar kapcsán is komoly előrelépések történtek – Magay szavaival: „mindenki hozott valakit magával”⁶⁴ –, és sikerült az akkreditációs követelményeknek megfelelő tudományos fokozattal bíró oktatói gárdát összeállítani: az induló három bölcsészettudományi szak (magyar, történelem, angol) oktatójának 10 MTA doktori, 21 MTA kandidátusi, 2 PhD-s, 11 egyetemi doktori és csak 3 fokozat nélküli oktató jelentkezett.⁶⁵

A gyors és hatásos szervezés eredményeképpen 1993. október 6-án a zsinati elnökség szakindítási kérelmekkel (vallástanár, magyar nyelv és irodalom, angol nyelv és irodalom, történelemtanár szakok) fordult az MKM felé, illetve ekkor született meg az egyetem *Alapítólevele* is. Az *Alapítólevél* a Hós 4,6 prófétai igéjét jelöli meg, mint az alapítás vezérigéjét: „Elvész az én népem, mivelhogy tudomány nélkül való.” Utal arra, hogy az új egyetem folytatni kívánja a nagy múltú református kollégiumok hagyományait, tanárképzését pedig az újra egyháziává vált középiskolák szükségleteinek figyelembevételével végzi. Az egyetem célja „a keresztyénség egyetemes erkölcsi és szellemi értékeit, a bibliai Ige szellemében öntudatosan vállaló ifjúság nevelése, korszerűen művelt, jó szakemberek képzése a határon inneni és túli magyarság számára”. Az *Alapítólevél* azt is nyilvánvalóvá teszi, hogy az egyetem legfőbb felügyeleti szerve a zsinat, amely fenntartói jogait és kötelességeit a Dunamelléki Református Egyházkerület útján gyakorolja.⁶⁶

---

⁶² P. MÁRKUS Katalin (2019): „Isten munkatársai egy alapra építenek”, Beszélgetések Magay Tamással a Károli Gáspár Református Egyetem alapításának 25. évfordulóján, In: Sepsi Enikő – Szathmári Éva (szerk.): *Károli 25. A Károli Gáspár Református Egyetem 2018-as évkönyve*. Budapest, L’Harmattan – Károli Gáspár Református Egyetem. 303–314. 306.

⁶³ A Reviczky-utcai épület az államosítás előtt a Bethlen Gábor Szövetségé volt: [n. n.] (1993. május 2.): Részletes tájékoztatás szükséges az egyház anyagi ügyeiről – javasolja a zsinat elnökségi tanácsa, *Reformátusok Lapja*. 37. 1.

⁶⁴ P. Márkus (2019), 310.

⁶⁵ KÁLMÁN (2014), 6.

⁶⁶ Az Alapítólevél szövegét leköszölte a kortárs református sajtó: pl. [n. n.] (1993/4): A Károli Gáspár Ref. Egyetem alapító oklevele, In: *Confessio* 17. 93–94.; [n. n.] (1993. október 24.): A

1993. október 11-én a dunamelléki egyházkerület Ráday utcai székházának csordultig megtelt dísztermében tartotta meg az egyetem első tanévnyitó ünnepségét.⁶⁷ Hegedűs Loránt püspök *Nyitás a végtelenre* címmel elmondott beszéde⁶⁸ után Benda Kálmán megbízott rektor székfoglalójában a református felsőoktatás történelmi példái és az eddigi sikertelen egyetemalapítási kísérletek tükrében mutatott rá a mostani megnyitó történelmi jelentőségére. Az egyetemalapításban nagy szerepet vállaló Kálmán Attila államtitkár, valamint a holland támogatók nevében Jan van der Graaf is köszöntötte az ünnepi gyülekezetet, hasonlóképpen a MKM-et képviselő Lukács Miklós államtitkárhoz és Schamschula György közlekedésügyi miniszterhez. A megnyitón elhangzott Bánffy György színművész előadásában Reményik Sándor *Templom és iskola* című költeménye és Szilágyi Ferenc szervező dékánnak külön erre az alkalomra írt verse.⁶⁹

Két napra rá, október 13-án a részben felújított Reviczky utca 4/c-ben az egyetem bölcsész kara is megnyithatta kapuit a 164 felvételizőből kiválasztott 92 első évfolyamos hallgató előtt. A holland támogatás kézzelfogható jelei voltak az induláshoz kapott használt holland iskolabútorok, míg más bútorokhoz a Reviczky utca 4/c-ből fokozatosan kiköltöző állami vállalatától jutányos áron jutott hozzá az egyetem.

A fenntartás kérdései

Az egyetem – szerény kezdetei után – számos, főleg a fenntartás kérdéseivel, valamint a vele szemben támasztott törvényi és akkreditációs követelményekkel kapcsolatos nehézsége között is fokozatos növekedésen ment keresztül nemcsak a hallgatók, oktatók, munkatársak, épületek vagy az indított szakok és képzések számát, hanem tudományos, oktatói és kutatói színvonalát illetően is.

Károli Gáspár Ref. Egyetem alapító oklevele, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 1.; Levéltári példánya: *A Károli Gáspár Ref. Egyetem alapító oklevele*, RL, A1/b, 1993/2004.

⁶⁷ [n. n.] (1993. október 24.): Megnyitották a Károli Gáspár Református Egyetemet, *Reformátusok Lapja*. 37. 1.

⁶⁸ HEGEDŰS Loránt (1993. október 24.): Nyitás a végtelenre. Hegedűs Loránt püspök beszéde, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 4.

⁶⁹ [n. n.] (1993. október 24.): Megnyitották a Károli Gáspár Református Egyetemet, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 1.

Az alapítás után röviddel megváltozott politikai környezet anyagi jellegű kihívások elé állította a fiatal intézményt, amely kevesebb állami normatívához jutott, mint állami fenntartású társai.⁷⁰ Az *Alapítólevél* alapján kezdetben az egyetem legfőbb felügyeleti szerve a zsinat volt, amely fenntartói jogait és kötelelességeit a Dunamelléki Református Egyházkerület útján gyakorolta. Ez a felosztás a megalapítás körülményeiből adódott, mivel az egyetem alapítóinak szándéka egy országos intézmény életre hívása volt, amely viszont dunamelléki intézmények összevonásával (budapesti teológia és nagykőrösi főiskola), a dunamelléki egyházkerület területére (Budapest és Kecskemét) tervezett további karok alapítási szándékával indult meg, valamint a zsinat és egyházkerület közti kommunikáció sem jelenthetett különösebb problémát, hiszen mindkettő lelkészi elnöki tisztségét Hegedűs Loránt püspök töltötte be. Miután 1997-ben Hegedűs dunamelléki püspök maradt, de a zsinat lelkészi elnöke Bölcskei Gusztáv lett, az egyetemmel kapcsolatos alapítói, felügyeleti és fenntartói jogok meghatározása, a belőlük következő hatáskörök kialakítása bonyolultabbá vált.⁷¹ A zsinat végül 2001. február 14-i határozatával az egyetem alapítói és fenntartói jogait és kötelezettségeit teljes egészében a Dunamelléki Református Egyházkerületre ruházta át azzal a reménységgel, hogy „az egyértelmű szervezeti viszonyok stabilizáló hatással lesznek az egyetem működésére”.⁷²

A fenntartás azonban egyre nagyobb anyagi és adminisztratív terhet helyezett az egyházkerületre az egyetem növekedésével és bővülésével párhuzamosan, így 2004-ben a zsinat újra magához vette a fenntartói szerepet, míg a Hittudományi Kar (HTK) és a Tanítóképző Főiskolai Kar (TFK) esetében az egyházkerület „egyetértési jogot” tartott meg magának.⁷³

---

⁷⁰ [n. n.] (1995. december 31.): Az egyházi egyetemek hátrányos megkülönböztetése ellen. Két lelkész képviselő felszólalása az Országgyűlésen, In: *Reformátusok Lapja*. 39. 7.; [n. n.] (1999. augusztus 22.): „Isten csak kölcsönbe adta nekünk a hallgatóinkat”, In: *Reformátusok Lapja*. 43. 9.

⁷¹ [n. n.] (1998. március 8.): A Zsinat üléséről jelentjük, In: *Reformátusok Lapja*. 42. 5.

⁷² [n. n.] (2001. március 25.): Zsinati döntések a felsőoktatásról, In: *Reformátusok Lapja*. 45. 1.; NAGY Lenke (2001. április 8.): Jézus közelében mindenkinek helye van... Bölcskei Gusztáv püspökkel egyházunk helyzetéről beszélget Nagy Lenke, In: *Reformátusok Lapja*. 45. 4.

⁷³ [n. n.] (2004. július 18.): Főiskolai évszárók, In: *Reformátusok Lapja* 48. 4.; 2022 júniusától az egyetem fenntartói jogait a zsinat fenntartói testületen keresztül gyakorolja, amelynek tanulmányunk megjelenésekor elnöke Janó Márk Ádám, a Miniszterelnökség közigazgatási államtitkára. A testület tagjai: Patkó Gyula rector emeritus (Miskolci Egyetem); Maruzsa Zoltán Viktor, a Belügyminisztérium köznevelésért felelős államtitkára; Szólláth Bernadett, a

Folyamatos növekedés

A fenntartás tisztázása stabilizálta, kiszámíthatóbbá és tervezhetőbbé tette az egyetem működését és további fejlődését. Mivel a jogászképzés akkreditációjának feltétele volt a megfelelő tudományos fokozattal rendelkező oktatók helyben lakása, a Károli Kecskeméten végül csak levelező jogászképzést indíthatott 1994 őszén a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karával közösen. A nappali képzésre ismételen Budapest kínálkozott a legkézenfekvőbb helyszínnek, ahol az újpesti önkormányzat ötven évre, bérleti díj fizetése nélkül adta oda az egyetemnek a Viola utca 2–4. szám alatti egykori iskoláját, ahol 1998-ban indulhatott meg a jogászképzés.⁷⁴

Kifejezve azt, hogy működésének 25 éve alatt a bölcsészettudományi képzések mellett egyre jelentősebbé váltak a társadalomtudományi képzési területhez tartozó szakjai is, a Bölcsészettudományi Kar neve 2018-ban Bölcsész- és Társadalomtudományi Karra változott (rövidítése azonban változatlanul BTK maradt).⁷⁵

2020 júliusában a kecskeméti Neumann János Egyetem Pedagógusképző Kara beolvadt a Károli TFK szervezetébe, ami által az egyetem két évtized után újra rendelkezik kecskeméti képzési hellyel is. Az immáron csak székhelyében nagykörösi – képzési már nemcsak Budapestre és Kecskemétre, hanem az erdélyi Marosvásárhelyre is kiterjednek – és már csak nevében főiskolai szintű TFK neve 2021 augusztusától Pedagógiai Kar (PK) lett.⁷⁶

Magyarországi Református Egyház zsinati jogtanácsosa; Mező István Mózes, a Magyarországi Református Egyház Zsinati Hivatal hivatalvezetője; Gér András László, a Magyarországi Református Egyház zsinati tanácsosa; Szakács Áron László, a Széchenyi Programiroda ügyvezetője.

⁷⁴ STIPTA István (2023): A KRE Állam- és Jogtudományi Karának története, In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Károli Gáspár Református Egyetem 1993–2023. 30 év a református felsőoktatás szolgálatában*. Budapest. 157–183. 157, 162.

⁷⁵ A BTK részletes történetéhez lásd: Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, in: i. m. 100–153.; illetve SEPSI Enikő – SZATHMÁRI Éva (2019) (szerk.): *Károli 25, A Károli Gáspár Református Egyetem 2018-as évkönyve*. Budapest, L'Harmattan – Károli Gáspár Református Egyetem.

⁷⁶ PAP Ferenc – SZETÉY Szabolcs (2023): Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Károli Gáspár Református Egyetem 1993–2023. 30 év a református felsőoktatás szolgálatában*, Budapest. 85–97.

2019-ben a TFK Szociális és Diakónia Intézete egy Egészségtudományi Intézettel kiegészülve új karrá alakult Szociális és Egészségtudományi Kar (SZEK) néven, amelyhez 2022-ben az Állam- és Jogtudományi Kar (ÁJK) Gazdaság- és Vezetéstudományi Intézete is becsatlakozott, és megalkotta az egyetem ötödik, legfiatalabb karát a Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kart (GESZK).⁷⁷

A hallgatók tehetséggondozását elősegítendő szakkollégiumok indultak. 2014-ben a Bocskai István Állam- és Jogtudományi Szakkollégium, 2017-ben a Benda Kálmán Bölcsész- és Társadalomtudományi Szakkollégium és 2022-ben a Károli Interdiszciplináris Akadémia (KIDA). A Magyar Tehetségszolgáltató Szervezetek Szövetsége 2021-ben a PK-t akkreditált kiváló tehetségpontnak minősítette.

A 2010-es évek elejének felsőoktatási forrásmegvonásai további gazdálkodási racionalizálásra készítették az egyetemet, amelynek a 2017. október 4-i együttműködési megállapodás Magyarország Kormánya és a Magyarországi Református Egyház között kiemelt egyetem státuszt és kedvező támogatási feltételeket biztosított.⁷⁸

Az anyagi stabilitáshoz hozzájárult a hallgatói létszám növekedése. 1993-ban a BTK kevesebb mint 100 fővel indult meg. Az 1998/1999-es tanévben már 2 321 hallgatója (a szerepeltetett számok a nappali és levelező képzésekben résztvevőket is magukba foglalják) volt az egyetemnek. Tíz évre rá ez a szám majdnem megduplázódott (2008/2009: 4 408 fő), majd újabb tíz év alatt ismét majd a duplájára nőtt (2018/2019: 7 703 fő). A 2020/2021-es tanévben nyolcezer fő fölé került a hallgatók száma (8 230 fő, 2021/2022: 8 049 fő).⁷⁹ A hallgatók létszámának növekedése természetesen az oktatói, munkatársi létszámot is megnövelte, így 2022 februárjában az egyetem már 866 munkavállalót foglalkoztatott. Az oktatói állományba 488, a nem oktatói állományba 374 fő tartozott, az egyetemi lelkészség létszáma pedig 4 főre nőtt. A hallgatói létszám és a kiemelt egyetem státusz infrastrukturális bővülést, megújulást eredményezett.⁸⁰

---

⁷⁷ BEDEKOVICS Péter (2023): Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kar, In: i. m. 187–196.

⁷⁸ A Kormány 1821/2017. (XI. 9.) Korm. Határozata Magyarország Kormánya és a Magyarországi Református Egyház közötti Megállapodás megújításáról és az azzal összefüggő feladatokról (2017), In: *Magyar Közlöny*. 181. 29580–29588, 29586.

⁷⁹ Köszönöm a létszámadatok rendelkezésemre bocsátását Szabó Katalin oktatási főigazgató asszonynak és munkatársainak.

⁸⁰ [n. n.] (2022): *29 éves a Károli*. https://portal.kre.hu/index.php/2014-29-eves-a-karoli.html#_ftn1 (utolsó meglátogatás dátuma: 2023. szeptember 4.).

A hallgatókat az egyetem egyre emelkedő szakmai teljesítményi mutatói is vonzhatták. A 2010-es években az egyetem már egyre gördülékenyebben teljesítette a korábban nagy kihívást jelentő, akkreditációval kapcsolatos követelményeket. Ezt jelzi, hogy míg például 2012-ben a Magyar Akkreditációs Bizottság (továbbiakban MAB) az ÁJK-t csak egy évvel, a BTK-t pedig csak egy másfél évvel később lefolytatandó monitoring eljárással akkreditálta, addig 2016-ban az egyetemet (*monitoring* eljárás nélkül) már a lehető leghosszabb megadható időtartamra – öt évre –, 2020 végéig akkreditálta. Legutóbb, 2021-ben a MAB újra a leghosszabb lehetséges időintervallumig, 2026. március 26-ig akkreditálta intézményünket.⁸¹

A *HVG* hetilap minden év novemberében megjelentetett, oktatóknál a tudományos fokozat, hallgatóknál pedig az első helyes jelentkezések vagy a nyelvvizsgával beérkezők száma alapján mért kiválósági rangsorában a KRE BTK a 167 felsőoktatási kar közül 2010-ben a 29., 2011-ben már az 5. helyet foglalta el. Az elmúlt 5 évben az összesített képzési rangsorban a Károli Magyarország első tíz egyeteme között helyezkedett el, 2021-ben a 4., 2022-ben a 8. helyezést érte el. A HTK országos szinten is egyedülálló abban, hogy szinte minden oktatója rendelkezik tudományos fokozattal.⁸²

A doktori iskolák is folyamatos fejlődésen mentek keresztül. 2002-re megtörtént a Hittudományi Doktori Iskola doktori és habilitációs programjainak akkreditálása, amely nemegyszer, mint az egyetem egyetlen akkreditált doktori iskolája garantálta a Károli egyetemi minősítését az azóta is minden eljárás során megkapott akkreditációval. 2011-ben a MAB teljes támogatottsággal akkreditálta a Történelemtudományi Doktori Iskolát, 2014-ben pedig az ÁJK Doktori Iskolája is újrakezdhetette működését.⁸³ 2022. december 8-án az egyetem szenátusa új, Pszichológiai Doktori Iskola létesítését szavazta meg.

---

⁸¹ MAGYAR AKKREDITÁCIÓS BIZOTTSÁG: Károli Gáspár Református Egyetem intézményakkreditációs eljárás, A MAB Testület 2021/3/VI/4. számú határozata. https://www.mab.hu/wp-content/uploads/KRE_210326_plhatH.pdf (utolsó megtekintés dátuma: 2023. szeptember 4.)

⁸² SZÉKÁCS Linda: Itt a teljes lista: ezek a legjobb magyar egyetemek a HVG 2023-as felsőoktatási rangsorában. https://eduline.hu/felsooktatas/20230720_HVG_felspoktatasi_rangsor_2023 (utolsó megtekintés dátuma: 2023. szeptember 4.).

⁸³ <https://doktori.hu/index.php?menuid=109&clang=HU> (utolsó megtekintés dátuma: 2023. szeptember 4.).

Zárszó

A Károli Gáspár Református Egyetem parlamenti bejegyzésének vitájában Kádár Péter országgyűlési képviselő azt is megfogalmazta, hogy ha a református egyetem megindulhat, akkor az „annak a közbizalomnak a kifejezése, melynek alapján a magyar államhatalom sokat várhat el a Károli Gáspár Egyetemtől. Nem kevesebbet, mint hogy az intézmény és fenntartója a nemzet megreformálásának erős vára legyen. Kérem, adják meg a lehetőségét, hogy a magyarországi református egyház és fiatal egyeteme rászolgáljon erre a bizalomra.”⁸⁴

A Károli egyetem egy olyan lehetőség megragadását testesíti meg, amely a régmúlt idők több meghíúsult kezdeményezése után valósulhatott meg. Harminc év még mindenképpen kevés ahhoz, hogy megvonhassuk a mérleget, rászolgált-e a bizalomra, „erős vára lett-e a nemzet megreformálásának”, alapítóinak szándéka szerint közvetíti-e „a keresztyénség egyetemes erkölcsi és szellemi értékeit”.⁸⁵ De ezeknek lehetőségét, mint ahogy a magban benne van a gyümölcs, reménységünk szerint magában hordozza.

Felhasznált irodalom:

Kutatott levéltári források

- Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára (RL), A/1 (Dunamelléki Református Egyházkerület iratai), A/1a (Közgyűlési jegyzőkönyvek 1626-1996), 6. kötet: 1796–1814.
Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára (RL), A/1 (Dunamelléki Református Egyházkerület iratai), A/1b (Egyházigazgatási iratok, Püspöki Levéltár), 1790–1994.
Magyar Nemzeti Levéltár (MNL), XIX (Az államigazgatás felsőbb szervei), XIX-I (Kultúra), XIX-I-9 (Művelődési Minisztérium), XIX-I-9-y állag, 41. tétel.
Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltár (MREZsL), 4. a. fond (Zsinati Iroda iratai), Elnökségi iratok.

---

⁸⁴ A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat vitája, *Országgyűlési Napló*, 1993. szeptember 21. kedd, őszi ülészak 6. nap, 392. https://library.hungaricana.hu/hu/view/ON1990_1990-1994_016/?pg=390&layout=s (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 6.)

⁸⁵ [n. n.] (1993. október 24.): A Károli Gáspár Református Egyetem Alapítólevele, In: *Reformátusok Lapja* 37. 1.

Másodlagos irodalom

- BEDEKOVICS Péter (2023): Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kar, In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Károli Gáspár Református Egyetem 1993–2023. 30 év a református felsőoktatás szolgálatában*. Budapest. 187–196.
- CSEKEY Sándor (2005): Az alapítás kora (1855–1870), In: Ladányi Sándor (szerk.): *A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának története 1855–2005*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar. 17–49.
- KÁLMÁN Attila (2014a): A Károli Gáspár Református Egyetem alapítása. <https://docplayer.hu/399116-A-karoli-gaspar-reformatus-egyetem-alapitasa-i-a-gyokerek.html> (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 23.).
- (2014b): The Foundation of Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, In: Enikő Sepsi – Péter Balla – Márton Csanády (szerk.): *Studia Caroliensia 2013, Yearbook of the Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary*. Budapest, L'Harmattan – Károli Gáspár Református Egyetem. 141–153.
- KISS Réka – LÁNYI Gábor (2023): A Károli Gáspár Református Egyetem alapítása és szellemi előzményei, In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Károli Gáspár Református Egyetem 1993–2023, 30 év a református felsőoktatás szolgálatában*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem. 157–183.
- LADÁNYI Sándor – BOLYKI János (2005): Hat évtized története (1944/1945–2005), In: Ladányi Sándor (szerk.): *A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának története 1855–2005*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar. 179–226.
- MARJAI Éva (2019): A hőskor emlékezete, Beszélgetés Barátossy Jenővel a Károli Gáspár Református Egyetem alapításának 25. évfordulóján, In: Sepsi Enikő – Szathmári Éva (szerk.): *Károli 25. A Károli Gáspár Református Egyetem 2018-as évkönyve*. Budapest, L'Harmattan – Károli Gáspár Református Egyetem. 299–301.
- P. MÁRKUS Katalin (2019): „Isten munkatársai egy alapra építenek”, Beszélgetések Magay Tamással a Károli Gáspár Református Egyetem alapításának 25. évfordulóján, In: Sepsi Enikő – Szathmári Éva (szerk.): *Károli 25. A Károli Gáspár Református Egyetem 2018-as évkönyve*. Budapest, L'Harmattan – Károli Gáspár Református Egyetem. 303–314.
- PAP Ferenc – SZETÉY Szabolcs (2023): Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Károli Gáspár Református Egyetem 1993–2023. 30 év a református felsőoktatás szolgálatában*. Budapest. 85–97.
- SEPSI Enikő – SZATHMÁRI Éva (2019) (szerk.): *Károli 25, A Károli Gáspár Református Egyetem 2018-as évkönyve*. Budapest, L'Harmattan – Károli Gáspár Református Egyetem.

- STIPTA István (2023): A KRE Állam- és Jogtudományi Karának története, In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Károli Gáspár Református Egyetem 1993–2023. 30 év a református felsőoktatás szolgálatában*. Budapest. 157–183.
- SZÖGI László (1995): A magyar felsőoktatás a középkori kezdetektől a nagyszombati egyetem Budára költözéséig, In: Szögi László (szerk.): *Régi magyar egyetemek emlékezete*, Budapest, ELTE Könyvtár és Levéltár. <https://www.mek.oszk.hu/01800/01882/01882.htm#3> (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 16.).
- (1996): A magyar felsőoktatás kezdetei 2., In: *A Természet Világa*. 127. <https://www.kfki.hu/~cheminfo/hun/olvaso/histchem/legenda/egyetem/felso2.html> (utolsó megtekintés dátuma: 2022. december 16.).

Újságcikkek

- [n. n.] (1993. január 17.): Fórum a magyar felsőoktatás jövőjéről, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 3.
- [n. n.] (1993. február 7.): Legyen-e református egyetem? In: *Reformátusok Lapja*. 37. 3.
- [n. n.] (1993. február 14.): Nyílt Fórum a református egyetemről, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 1. 4.
- [n. n.] (1993. március 14.): Ülészett a Zsinat, Református egyetem alapításáról döntöttek, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 1.
- [n. n.] (1993. május 2.): Részletes tájékoztatás szükséges az egyház anyagi ügyeiről – javasolja a zsinat elnökségi tanácsa, In: *Reformátusok Lapja* 37. 1.
- [n. n.] (1993. június 27.): Bővülő felsőoktatás, Kecskeméti jogakadémia, budapesti bölcsészkar, In: *Reformátusok Lapja* 37. 1.
- [n. n.] (1993. augusztus 15.): Sajtótájékoztató Utrechtben. Milyen támogatást kér és kap a Károli Gáspár Református Egyetem Hollandiából? In: *Reformátusok Lapja*. 37. 4.
- [n. n.] (1993/4): A Károli Gáspár Ref. Egyetem alapító oklevele, In: *Confessio* 17. 93–94.
- [n. n.] (1993. október 24.): A Károli Gáspár Ref. Egyetem alapító oklevele, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 1.
- [n. n.] (1993. október 24.): Megnyitották a Károli Gáspár Református Egyetemet, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 1.
- [n. n.] (1995. december 31.): Az egyházi egyetemek hátrányos megkülönböztetése ellen. Két lelkes képviselő felszólalása az Országgyűlésen, In: *Reformátusok Lapja*. 39. 7.
- [n. n.] (1998. március 8.): A Zsinat üléséről jelentjük, In: *Reformátusok Lapja*. 42. 5.
- [n. n.] (1999. augusztus 22.): „Isten csak kölcsönbe adta nekünk a hallgatóinkat”, In: *Reformátusok Lapja*. 43. 9.

- [n. n.] (2001. március 25.): Zsinati döntések a felsőoktatásról, In: *Reformátusok Lapja*. 45. 1.
- [n. n.] (2004. július 18.): Főiskolai évvárók, In: *Reformátusok Lapja* 48. 4.
- [n. n.] (2022): *29 éves a Károli*. https://portal.kre.hu/index.php/2014-29-eves-a-karoli.html#_ftn1 (utolsó megtekintés dátuma: 2023. szeptember 4.).
- A Kormány 1821/2017. (XI. 9.) Korm. Határozata Magyarország Kormánya és a Magyarországi Református Egyház közötti Megállapodás megújításáról és az azzal összefüggő feladatokról (2017), In: *Magyar Közlöny*. 181. 29580–29588.
- HEGEDŰS Loránt (1993. október 24.): Nyitás a végtelenre. Hegedűs Loránt püspök beszéde, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 4.
- HORVÁTH Barna (1993. április 18.): Egyetemi érveink, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 3.
- KOZMA Zsolt (1993. február 14.): „Istennek kell inkább engedni, mint az embernek”, In: *Reformátusok Lapja* 37. 3.
- NAGY Lenke (2001. április 8.): Jézus közelében mindenkinek helye van... Bölcskei Gusztáv püspökkel egyházunk helyzetéről beszélget Nagy Lenke, In: *Reformátusok Lapja*. 45. 4.
- SZÉKÁCS Linda: Itt a teljes lista: ezek a legjobb magyar egyetemek a HVG 2023-as felsőoktatási rangsorában.
https://eduline.hu/felsooktatas/20230720_HVG_felspoktatasi_rangsor_2023 (utolsó megtekintés dátuma: 2023. szeptember 4.).
- TÖKÉCZKI László (1993. április 18.): Hitelesen, vonzóan, hatásosan, „Egyetemalapításhoz ma még minden hiányzik”, In: *Reformátusok Lapja*. 37. 3.